Wanneer ik over het echt christelijk onderwijs en de werkelijk christelijke school nadenk, rijst dikwijls voor mij op het beeld van vele onzer gymnasia. Met jaloerschheid zie ik hoe daar het onderwijs en heel de sfeer volstrekt doortrokken is van de oude klassieke wereld. De leeraren *leven* uit den geest van het oude Hellas. En het klassieke mensch-ideaal is hun vleesch en bloed geworden. Zij hebben de Grieksche kultuurwereld geassimileerd tot in de toppen van hun vingers. En hun onderwijs wordt een permanent en krachtig inleiden in het leven en denken van de gouden eeuw van Griekenland.

Zie zoo moet de wereld van den Bijbel ons volkomen doordringen en vormen, beheerschen. Maar — op een ander niveau! Het gaat hierbij niet om een „overtuiging" of „inzicht" of „ideaal". In de wereld van den Bijbel kunnen wij alleen indringen door het *geloof*. Alleen door het geloof kan die wereld van den Bijbel ons opnemen en beheerschen in alles wat wij doen.

Maar geschiedt dat inderdaad, dan kunnen wij bezig zijn om de kinderen op te leiden tot menschen in wier leven de Bijbel, het levende Woord van den levenden God, de volstrekt beheerschende plaats inneemt; tot menschen-van-het-ééne-boek. Zóó typeerde Pierson eenmaal de calvinisten wier leven, denken, aspiraties en idealen gevormd waren door het Woord van God!

Ik geloof dat onze gouden eeuw zulke menschen in grooten getale gekend heeft. De scholen waren toen hokken. De onderwijzers voor het meerendeel naar onze inzichten in alle opzichten onbevoegd. Lezen werd geleerd uit een methodisch en didactisch monstrum als het haneboek. Maar het ging in die scholen voor alles en eigenlijk alleen om het leeren lezen en verstaan van den Bijbel! En uit die scholen kwamen mannen en vrouwen die in kennis en wijsheid aan de spits stonden van heel Europa. Er kwam een geslacht dat in twintig jaar (van 1637—1657) een half millioen bijbels kocht en vele drukken van Calvijn's Institutie, de werken van Brakel en anderen gretig kocht en las. En dat bij een bevolking van een paar millioen zielen.

Zoo kàn het weer worden!

Zoo moet — voor zoover het van ons afhangt — het weer worden.

Maar dat kan alleen als onze scholen weer ten volle worden Scholen met den Bijbel, d.w.z.: scholen die in eerster en laatster instantie de kinderen des verbonds willen inleiden en laten inleven in de wereld van den Bijbel.

C. VEENHOF

LITERATUUR EN KUNST

Reformatie, ook in de Kunst.

De naakte stompen der in puin gevallen gebouwen en kerken steken als dreigende, spookachtige gestalten tegen den avondhemel af en de afgrijselijke ruïnes van verbrande en ineengestorte huizen zijn even zoovele bewijzen van leed, dat geleden werd en wordt.

Hoe rijk kunnen we ons echter bij al deze ellende nog voelen, als we, uitgaande van de souvereiniteit Gods, weten en gelooven dat het de almachtige en vrijmachtige, nimmer onredelijke maar altijd wijze wil Gods is, die deze rampen en onheilen beschikte en dat God ook deze puinhoopen noodig heeft om Zijn werk heen te voeren naar het einde, naar de komst van Zijn Koninkrijk.

Hoe rijk voelen we ons dan tegenover den vereenzaamden wereldling, die vol wrevel en bitterheid de schamele resten van zijn verwoest geluk bijeenzoekt en vloekend de stukgeslagen steenen — onbewuste symbolen van zijn stukgeslagen idealen — wegschopt.

Hoe rijk voelen we ons dan tegenover den cultuurmensch, den man van kunst en wetenschap, die handenwringend de puinhoopen van cultuur en beschaving beziet en in koude huivering voor „de sombergroene schaduwen van de geschonden muren" van den gotischen dom, eens een Mekka voor alle schoonheidszoekers, de triestige gemeenschap met vergane schoonheid voelt.

Deze menschen zien niet, willen niet zien, dat in deze puinhoopen, in deze bouwvallen, in deze ruïnes van wat eens cultuur en beschaving heette, even zoovele opdrachten liggen, opdrachten van God, Die deze ruïnes gebruiken wil voor de verwerkelijking van Zijn gedachten, waartoe ook de val, de verwoesting der harmonie in het Paradijs, een middel was. Opdrachten van God, Die door deze puinhoopen van kunst en schoonheid Zijn Kerk wil bouwen en ons onze taak als Zijn medearbeiders weer doet zien.

We hadden zoo'n activeering noodig, want we waren in slaap gevallen bij zooveel reeds bestaande schoonheid in ons leven, het was een

„zwelgen in schoonheid en gestaeg
brooddronken
van woorden en klanken door 't leven
gaan."

We waren in slaap gevallen bij zooveel grootsche cultuurwaarden, welke wij zelfs „onvergankelijk" en „onsterfelijk" noemden. We vergaten onze, als beeldbdragers Gods, door God gegeven cultuuropdracht en staarden maar, vaak volkomen passief en vol ontzag, naar wat vorige geslachten in heilige overtuiging en en vaak als uiting van waarachtige Godsliefde aan schoonheid gebouwd hadden. We sliepen in bij de eeuwenoude, hemelwaartswijzende scheppingen der gothische bouwkunst, bij de groote werken der toon- en dichtkunst, welke in gelijkmatig rhythme reeds heenwezen naar den Schepper en Rembrandt's Christusafbeeldingen ontroerden ons reeds voldoende door hun schier matelooze verhevenheid.

Doch zooals we ook in ons kerkelijk leven uit den slaap geschud moesten worden, zoo was ook God door deze afgrijselijke ruïnes in ons cultureele leven de nachtwaker, die ons wekt als er onheil dreigt. En dat onheil dreigde; dreigde in den vorm van onheilige trotschheid op hetgeen reeds gepresteerd was en onze eigen scheppende potentie verwaarloozend; dreigde in den vorm van aanbidding van groote kunstenaars en kunstwerken — was Bach niet meer een idool dan een schepsel en die gothische dom meer een voorwerp van puur-aesthetische vormaanbidding dan Huis Gods voor ons? — en dreigde in den vorm van het toeschrijven van eeuwigheidswaarden aan menschelijke gewrochten. Zooals eens Ninevé verwoest werd, nadat eerst Sanherib, Ninevé's voornaamste bouwheer in trotsche zelfverheffing zijn koningsstad had geroemd als:

„de trotsche metropool,
de stad door Istar bemind,
de duurzame stichting,
de eeuwige grondvest",

zoo zijn ook thans onze afgodsbeelden verwoest om ons, zooals Dante in zijn Louteringsberg het noemde, „de ijdele roem van menschelijke vermogens" bewust te doen worden en ons tevens opdracht te geven, neen, niet om nieuwe afgodsbeelden te maken, maar om nieuwe werken van gerijpte schoonheid voort te brengen, om dragers te zijn van een Godgewijde cultuur, welke medewerkt aan de verwerkelijking van het Koninkrijk der hemelen en anticipeert op het toekomstig Koninkrijk.

Ook voor het leven der genade heeft God Zijn volk een taak toevertrouwd, heerschappij gegeven over de krachten en schatten der aarde. Niet om maar passief toe te zien op wat de wereld in het cultureele leven presteert, maar om er ook zelf actief aan deel te nemen. Om in den weg van zich verdiepende reformatie de cultuur, welke autonoom wil zijn en zich van alle heteronomie wil losmaken, vrij te maken van alle onnatuurlijke, menschelijke banden en alleen te stellen onder de autoriteit van Gods wet. Zooals ook het volk Israël, toen nog ruw van zeden en ongeordend, naar Gods bedoelen zich moest ontwikkelen en in nauw contact werd gebracht met de beschaving en cultuur van een volk, dat toen aan het hoofd der volken van het oosten stond en in Egypte, de schoonste cultuurwereld der Oudheid, actief moest medewerken aan het bouwen der grootste kunstwonderen die de menschheid ooit heeft voortgebracht, zoo zijn ook wij door God in het cultuurleven van onzen tijd geplaatst. Neen, niet om specifiek Christelijke kunstwerken voort te brengen — ook de Pyramiden waren uitingen van het heidendom — maar om, een iegelijk naar de mate zijner gaven en krachten, waarachtige kunstwerken te scheppen, welke dan vanzelf Christelijk, d.w.z. Godverheerlijkend zullen zijn. Dan zal de wereld zien dat Christendom en kunst geen twee vijandige levenssferen blijken te zijn, dat de kunst in essentie geen zaak van deze wereld is, maar wel een groot deel van haar uitingen. Het is dan ook voornamelijk tegen deze uitingen dat het Christendom, met name het Calvinisme, openlijk partij moest kiezen en zal blijven kiezen.

Mede door den voortgang der tijden naar het einde en de in verband hiermede toenemende verscherping van het contrast tusschen het Christelijke geloof en de negatie ervan, zal het Calvinisme een steeds krachtiger, maar ook steeds schooner, d.w.z. zuiverder geluid moeten laten hooren. Zooals het Christendom eens tegenover het Grieksche Parthenon de schoonheid van Israëls tempel en tegenover de verheven pracht van Ninevé den artistieken luister van Salomo's hof kon stellen, zoo moeten ook wij, in onderworpenheid aan Gods Woord, tegenover de weelderige schouwburgen dezer wereld in pyramidale schoonheid onze kerken doen oprijzen en tegenover het pantheïsme der godverwerpende muziek in krachtigen, rhythmischen samenzang onze oude psalmen doen hooren. In onze kunstwerken zal er dan ook geen plaats meer zijn voor het dualisme van wezen en verschijning, van vorm en inhoud. Zooals lichaam en ziel een onverbrekelijke scheppingseenheid, den completen levenden mensch vormen, zoo moeten ook in elk kunstproduct vorm en inhoud onafscheidelijk samengaan. Twee substanties die nooit zonder elkaar kunnen bestaan, maar waarvan de één ook nimmer de souvereiniteit over de ander mag uitoefenen. Bij het wel aanvaarden van dit dualisme zouden we tot gevaarlijke consequenties komen welke voor een Christen niet houdbaar zijn.

De Christen-kunstenaar zal niet alleen vertoon geven van uitwendige glorie, of speculeeren op de behoefte der massa aan mooie kleuren en vormen, maar zal in zijn schepping een beginsel uitdragen. Hij zal echter ook moeten trachten dit beginsel een schoonen verschijningsvorm te geven, want, om met Michel Angelo te spreken: „uit volmaakte vormen schijnt de Goddelijke idee klaarder, vollediger en rijker dan uit stuntelig, armzalig handwerk".

Zoo stellen wij tegenover de beginselloosheid van de wereld ons beginsel, het beginsel van het Evangelie Gods; dat is ons isolement; dat is onze antithese. Aan dat beginsel weten we ons gebonden, door dat beginsel kunnen we een goed cultuurleven doen opbloeien en in dat beginsel ligt onze kracht. Dan bouwen wij aan een Godverheerlijkende, gewijde cultuur, welke haar vruchten zal dragen in het hemelsch Koninkrijk. Dan krijgt onze cultuurarbeid ook eeuwigheidszin.

„Heer, Gij weet mijn diepst begeeren,
Met van vreugd' gespannen stem:
Hier te mogen préludeeren
't Lied van 't nieuw Jeruzalem" [1]..

's-Gravenhage. Corn. Basoski.

[1]) Uit „Spectrum" van A. Wapenaar.

KERKELIJK LEVEN

Laatste woord inzake Walaeus.

Met betrekking tot Walaeus' standpunt verdienen nog volgende punten de aandacht.

1. Onze opmerkingen tegen dhr Bouwmeester en den Veendamschen predikant keeren zich natuurlijk ook tegen het bekende synodale Praeadvies. Dat is de vermoedelijke bron van de door ons afgewezen vergissingen. Ook daar wordt de schijn gewekt, alsof in de door het Praeadvies uit Walaeus aangehaalde dubbele uitspraak (over het vooraf „eischen" van beginsel en zaad der wedergeboorte) het over éénzelfde onderwerp gaat, en dan wel over de bediening van den doop. In werkelijkheid evenwel handelt het eerste citaat over de „forma" van den doop, d.w.z. het *samengaan van teeken en beteekende zaak*, en het tweede over de *krachtdadigheid*, de *werking* van den doop. Ook het Praeadvies lijdt aan de kwaal, dat het woord *„vooraf-vereischen"* niet begrepen wordt, en mishandeld, als zou het beteekenen: vóóronderstellen. Dit alles werd reeds nader verduidelijkt.

2. Walaeus kan niet begrepen worden, als men niet let op zijn leer inzake de *„condities"*. Het Praeadvies wil van werkelijke condities niet weten, en ruikt „remonstrantisme", als men spreekt van voorwaardelijke beloften. Maar inzake de „forma" van den doop, den